

ሀገራችን

[illegible]

678
B-10
PC-A779

1900

Լճաւասիկ անհնազանդութիւն մը , զոր դարձեալ կրօնականի մը կողմանէ տեսնելու դժ-բարդութիւնն ունինք , և որուն հետեւանք խիստ

Իշխերութեան մեծարդոյ անդամոց՝ ինչպէս նաեւ բոլոր աղքատասէր բաժանորդաց հրապարակաւ իսկ մեր շնորհակալութիւնն յայտնելէն յետոյ՝ ի սրտէ կփափաքիմք որ յարդոյ Հասարակութիւնը մինչեւ ցարդ ցուցած համարումն ու ձեռնտուութիւնը աշտոհետեւ ալ շարունակէ ի յարատեւութիւն յիշեալ բարեպաշտական Իշխերութեան :

ԼՂՔատ հիւանդներն Պօլսոյ մէջ ալ կը բու-
նուին, բայց ցաւօք կը սեմք որ Պօլսոյ մէջ զանազան
խնամելու և դարմանելու համար ցարդ ընկերու-
թիւն մը հաստատուած է: Վանի քանի ըն-
տանիքներ յուսահատութեամբ կտառապին երբ
կտեսնեն որ իրենց մէկ անհատը չարաչար հիւ-
անդացած անկողնոյ կծառայէ, և իրենք գը-
թութենէ և դառն ողբերէ զատ պէտք եղած
խնամոց և ոչ մէկը կրնան ընել: Օմիւսնիա
ցին ինչպէս գոլութեան արժանի է, որ լն-
կերութեան մը միջոցաւ կիութայ դարմանել
իւր աղքատ հիւանդ հայրենակիցները: Լնիկա
անցեալ տարւոյն մայիս սկիզբէն մինչև ներկայ
տարւոյս ապրիլ վերջը 377 հիւանդ ազգայնոց
օգնութեան փութացեր և ամենայն խնամով
կատարեալ առողջացուցեր է զանոնք: Խիստ մեծ
բարեպաշտական գործ, զոր կգործէ Օմիւս-
նիացին: Լնիկա ազգու օրինակ մը կընծայէ
Պօլսեցւոց, և այսպէս հրաւէր կկարգայ տակա-
ւին ևս անտարբերութեամբ չլսել այն ողորմելի
հեծեծանքներն, որ աղքատ և թշուառ հիւան-
դաց խղիկներէն կրննեն կբարձրանան. տակա-
ւին ևս ցուրտ աչք չնայիլ աղղափրական և մար-
դափրական քաղցր և անղլանալի պարտուց, ու-
րոնց անգործադրութենէն աւաղ քանի քանի
հայ ընտանեաց անհատներ տարածամ կիջնեն
գերեզման և իրենց ընտանիքը ողբերու ու վա-
յերու աղիողորմ տեսարանի մը կբարձրենն:
ԼՂՔատ հիւանդներն այդ կարեկցութեան ար-
ժանի են և կարօտ Օմիւսնիոյ Լնկերութեան
նման բարեպաշտական հաստատութեանց: Լնոնց
դժնեայ վիճակը միթէ մեր ազգային բժշկաց
նուա՞ղ ուշադրութեանը արժանի է. միթէ չէն
պարտաւորիք անոնք այսպիսի հաստատութեան մը
համար առաջին ջանադիրներն ըլլալ. մարդա-
փրութեան պարտույ պինտ քաղցրագոյնը է
մտադիւր երթալ անանկ մէկու մը քով, որ
նիհար ու վտիտ դէմքով, գողգոջուն կերպա-
րանօք յարդէ խշտեկի մը վրայ տարածուած և
զուրկ ամէն տեսակ ինամիքէ իւր ընտանեացը ան-
կարօղութենէն ուրիշ մը օգնութեանը կկա-
րօտի. ինչ անհնարին ուրախութիւն չփայլա-
տակէր այնպիսւոյն զիմացը վրայ երբ տեսնէ մէկը
որ կարեկցութեամբ իւր խշտեկին կմօտենայ,
կզննէ իր երակները ու կուրծքը և մանրաքնին
խուզարկութիւններ ընելով դեղ և դարման ը-
նելու փոյթ կտանի, կյուսագրէ զինքը և կը
հայրթայթէ իւր պիտոյքը: Կորհնէ դողդոջուն
ջրմամբ իւր ձեռնառուն և երախտաւոր ու փրկիչ
կանուանէ զանի: Մտկեց աւելի ինչ քաղցր բան
և ինչպէս չնորհակալ չըլլամք Օմիւսնիոյ աղ-

գայնոց, որ երկու տարիէ հետէ դիւցազնական
բարեպաշտութեան հանդիսէ կարեւոր դաս մը
կմտաւարարեն մեզ Պօլսեցւոցս: Դարունա-
կեցէք այսպէս պատուարժան Օմրուհիացիք,
դուք ձեր այս յարատե ընթացքովը և ճաշ-
խարհիկ նպատակին գործադրութեամբը ոչ մի-
այն ներկայիս այլ և ապագայ բիւրաւոր դարեւ-
րու հայոց անմոռաց յիշատակութեանը և ընա-
բերան գովութեանը արժանի պիտ'ըլլաք: Վազ-
ուրիշ տեղերու ազգայնոց ալ օրինակ պիտ'ըլ-
լաք նաեւ այս մասին ինչպէս ուրիշ ազգագու-
գործերու մէջ եղած էք:

Ինչպէս կ'ուսայինք, երէկ ազգային Ե-
րեսփոխանութեան Բնդհանուր ժողովը գու-
մարուեցաւ Վալթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկե-
ղեցւոյն մէջ:

Յաջորդ թուոյն կ'ընդունէր Ժողովոյն ը-
րած որոշմանց հրատարակութիւնը:

Երէկ Հանգիստ առաջին և վերջին երես-
ներն ըստ սովորութեան մամուլը դրուելէն յե-
տոյ իմացանք որ Սիւրենեան Յովհաննէս Էֆեն-
տին ազգասիրաբար ետ առեր է իւր հրաժա-
րականը:

ԻՍԿԱԿԱԿԱՆ

ԳԻՆԻ

Արապաշտական, հրէական և Վրիստոնէ-
ական լուսաւորութեան պատմութիւններն ալ
աչքէ անցընենք և քանի յառաջ երթանք,
դարձեալ պիտի գտնենք թէ այդքէն և իր պողոց
խմորեալ ջուրը գլխին մարդու սրտին ազդեցու-
թեանը մէջ առաջին պաշտօնը կ'լարէին:

Արապաշտական ժամանակ այդին և գինին
իրենց չաստուածները, քահանաներն ու քարո-
ղութիւնն ունէին: Վինին կ'ընելագրէր բանա-
ստեղծները, հոգակել և գովել կուտար սէր,
փառք և տաղանդներ՝ լուսաւորութեան ու յա-
ռաճադիմութեան այս երջանիկ շարժառիթները:

Հրէական ժամանակ, սրբազան պատմու-
թիւնը այդին բարեպաշտութեան, առատութեան
և հարստութեան նշան կ'ըլլային, իսկ գինին
աղբիւր մարդու սրտին գոհունակութեան և
զօրութեան: Չ'ընդհանրէի վեր այդին և գինին
մարդու գոյութեան հետ կ'ընկերանան իրեն
մասն մի վերածնութեան:

Ս'երջապէս կուգայ Վրիստոնէական թը-
ուականը, որ Վրիստոս օրինակաւ կցուցընէ
ընտանեկան կերակրոց և ընկերական հանգէսնե-
րու մէջ գինին սովորութեան օգտակարութիւնը:

Մարդեւ այդին պողոց խմորեալ ջուրը
ընական գինին մարդու սրտին ամենէն առատ
թելագրիւն է. անկեալ ոյժ մը կուտայ իմա-
ցական մարդուն և զանի դէպ ի յառաճադիմու-
թիւն կուղղէ՝ ծնունդ տալով ընկերական ամե-
նասերտ կապերուն, այսինքն սիրոյ և տաղանդի:

Արդա նախնի ժողովրդոց պատմութիւնը,
ինչպէս նաեւ նորերունը. այն ժամանակ պիտի
կրնաս հասկնալ, համոզուիլ և գտնել այս եր-
կու մասանց մէջ եղած տարբերութիւնը. անոնց
լուսաւորութեան, մտաց, բարութեան, տաղան-
դի և քաջութեան աստիճանը, որոնք կերակրոյ
ատեն անդարար գինւոյ գործածութեան երջա-
նիկ ծնունդներն են:

Ներքին երեսը լայն ու մեծ է. բայց գրու-
նըւած այդիններուն թիւն ու անոնցմով գոցուած
տեղերն այնքան սակաւաթիւ և քիչ են, ո-
րոնց թիւն ու բնած տեղերնուն քանակութիւնը
գիտնալը խիստ դիւրին է: Տես սիրելի ընթեր-
ցող, մարդկային սեպին ճշմարիտ գործիւնը և

ճշմարիտ տաղանդն միայն այն քաղաքներուն մէջ
ծնունդ առած և տարածուած են, ուր այդի և
գինի կ'ստուգեն և ուրիշներու ալ կմտաւարա-
րեն: Ուր որ գինի չմտնէր, ուր որ զայն գոր-
ծածեն արդելեալ է, հոն կ'համարձակուիք ըսել՝
հոն չկայ նաեւ ոչ գիտութիւն, ոչ արուեստ,
ոչ արհեստ և ոչ հաստատ յառաճադիմութիւն:
Աչքէ անցնել այն ազգերը, որոնք զրկեալ են
այս պատուական հեղուկին գործածութենէն.
այնպիսիներն օր ըստ օրէ վատթարանալու վրայ
են և գաղարական թշուառ վիճակի մը մէջ կը
տառանին, որ անանոց բաժին է և զմարդ մարդ-
կութեան սահմանէն կարտաքսէ:

Ինչպէս որ հացը մարդու նիւթական և
շարժման կերակուրն է, այնպէս ալ գինին ա-
նոր իմացական և զօրութեան անունդն է: Բայց
մարդու միտքն ու սիրտը, ընկերականութեան
և եղբայրսիրութեան, մանաւանդ Վրիստոնէ-
ութեան սրբազան զգացմունքը անուցանելու և
զօրացնելու կարող միայն տեսակ մը գինի կայ.
այն գինին, որ նոյն ինքն խաղողին անարատ հե-
ղուկն է ազատ ամեն արուեստական միջոցներէ:
Երբ, շաքարով խառն և զտեալ գինիները բո-
ւորովին կտաքերին ընական գինի են. և աւելի
չիտակը՝ ուրիշ զանազան պողոց հեղուկներէն:
Երբ ալ մեր զգայարանաց հաճելի են և մեր
սիրտը կ'անուցանեն, բայց միայն գինւոյ յառ-
կացեալ է միացընել զմարդիկ սրտով և մտք:
Ի՞նչ են զանազան պողոց, գետնախնձորի, բան-
ջարի և տեսակ տեսակ կանաչեղինաց խմորեալ
ջուրերը. անոնք միայն մարմինն ու անտանական
գրգռմանը կ'անուցանեն:

Երբ որ իր կերակուրները խաղողին ջրովը
կարմրուկ գինիով կ'ընէ, բարի, առատասիրտ,
ուրախ ու աշխոյժ է: Երբայիտ աւելի կաշ-
խատի, հետեւաբար աւելի կ'աշխի և իրմէ աւել-
ցածն իւր եղբորը կ'ընորհէ: Բայց այն որ միայն
գինիի դոյն ունեցող ուրիշ տեսակ պտուղնե-
րով պատրաստեալ գինին կ'գործածէ, կարելի
է ան ալ առաջինն չափ մնարմնոյ կողմանէ ու-
ժով ըլլայ, բայց մտաց և սրտի կողմանէ ան-
կէց կտարբերի: Եւելի մօտ է իւր ընկերներէն
յաւիշտակելու, քան թէ անոնց օգտակար ըլ-
լալու. ոչ միայն կ'ընդէ զանոնք, այլ կը ըլլայ
նաեւ անտանելի բնու, և ինքն ալ միշտ նոյն վի-
ճակին մէջ մնալով կը ըլլայ թշուառ և չկրնար
հասնիլ իւր և ոչ մէկ ըղձիցը: Երբ ըսածնիս
ոչ միայն սրբազան և պատմական ճշմարտութիւն
մ'է, այլ նաեւ գիտնական:

Ս'երջապէս պատմութեամբ և գիտութեամբ
հաստատուած է թէ ընական գինին է մարդու
սրտին իսկական մղիչը և անձնական ու ընկե-
րական տաղանդին թելագրիւնը: Վաղղիւս դա-
րերէ ի վեր սկսած է այդին մշակութեան նախ
ամենատաք երկիրներէն. բայց այսօր ըստ 80 սահ-
մաններուն մէջ ալ կ'ընալէ: Վաղղիւս ասոր կը
պարտաւորի իւր ոյժն, գոհունակութիւնը քա-
ջութիւնն ու տաղանդը, մանաւանդ իւր սէրն ու
մարդասիրութիւնը: Երբ համար է որ Վաղղիւս
գինիներն անուանի են, որովհետեւ աւելի բը-
նական և հետեւաբար աւելի առողջական են:

Ինչպէս և մարդը գինին խիստ առողջա-
կան է, երբ առօրեայ կերակրոց հետ միանայ,
երբ ըստ պատշաճի և ըստ կանոնի գործածուի.
որովհետեւ ոչ միայն զուարթութիւն կուտայ և
մարտողութիւնը կ'ընդհանրէ, այլ նաեւ զօրու-
թիւն և աշխատութեան քաջութիւն: Արդա
հացն ու միսը, այնքան ալ գինին մարդու մար-
մինը կ'անուցանէ, և մանաւանդ աւելի՝ որով-
հետեւ ասկիւ մարդու սիրտը կուրախացնէ ու
միտքը կուժովընէ. և չկայ ուրիշ ըմպելիք մը,
որ ասոր յատկութիւններն ունենայ: Ինչոքի

գինին (ասոր պատուականը կ'ընեն Վաղղիւս
սահմաններէն Տիւրք ծովեզերեայ քաղաքին մէջ
Փարիզէն վեց ժամ կտէ երկաթ ուղիով) և
գարեջուրն ալ մարդու ոյժ կուտան, բայց չեն
կրնար հաւասարիլ գինիին:

Հարմարեալ

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՁԵՌՆԱԳՈՐԾՔ

Ահա այս պատճառաւ է որ մարդս այսքան
գիտեր ընելով դարձեալ փնտռելէ, և նոր ու-
աւելի գիտեր միջոցներ գտնելէ չդադրիր. այս
պատճառաւ է որ հազիւ լի է շողիին տէր եղած
կուսանի ելեքտրականութիւնը, անոր գաղտնա-
ցըն ալ վերահասու ըլլալու համար: Ելեքտր-
ական զօրութիւնէ ծնունդ առած մեքենան շատ
պարզ է. թիւթով ջուր պարունակող անոթ մը
պղնձի և թիւթային կտորներով: Բայց ելեք-
տրականութեան գործածութիւնը գեւ չեղ
սահմանի մէջ ըլլալուն պատճառը սա է որ՝ ա-
սով շողիին յառաջ եկած ուժին չափ ոյժ ու-
նենալու համար շատ ծախք պէտք է թիւթային
և պղնձի կողմանէ, որոնցմէ շատ աժան է հան-
քային ածուխը: Սակայն և այնպէս երբեմն մի-
ակ և երբեմն ալ մաքնիսական զօրութեան հետ
ընկերացած բազմաթիւ ծառայութիւններ ունի,
որոնց առաջինն ու ամենակարեւորն է հեռագիրը:
Կալէֆօնի թիւթային գեւ նոր արհեստ մ'է,
բայց աշխարհածանօթ է, որ կը ըլլայ ելեքտրա-
կանութեամբ. ինչպէս նաեւ իր ճիւղերն՝ ելեք-
տրիկով ոսկեզօծելն ու արծաթազօծելն, որոնց
հեղինակներն են Պ. Ռիւօլ գաղղիացին և
Պ. Լըքիկթօն անգղիացին: Ստաւրոսագոր-
ծութեան զանազան ճիւղից մէջ ալ ելեքտրա-
կանութիւն կ'գործածուի: Ելեքտրիկով ամենա-
փայլուն ըլլալ մը կուսնենանք: Երկաթուղեաց
ժամացոյցներն ալ ելեքտրիկով մագնիսական զօ-
րութեան միջոցով կ'ընեն, և ասով է որ զա-
նազան տեղերու ժամացոյցներն միշտ միատեղ
և իրարու հետ ճիշդ են. թանկագին ծառայու-
թիւն. ասով երկաթուղեաց երթուկներն
ներն ամեն շփոթութենէ ապահով կ'ըլլան:

Ինչ է մագնիսն, եթէ ոչ ոյժ մը որ կը
պարտաւորի սև մետաղն մը կտորի: Երհեստին
այս ճիւղն ալ նոր է, որով ամենամաքուր եր-
կաթ կ'ապարատուի: Երմաքուր և խառնուրդ
երկաթը փոշիացընելէ յետոյ մագնիսը վրայէն
կանցընեն, որ միայն երկաթի փոշիներն իրեն կը
քաշէ: Խիստ խոշոր ցիցերը ինչպէս ծանրութեան
ուժովն կոնկուրի գիւրաւ, նոյնպէս ալ կարծր
մարմինները կ'իտորին և կ'փոշիանան այս ուժով:

Ստաւրիւս առաձգական յատկութեամբը
է՞ որ ժամացոյցը կանոնաւորութեամբ կ'ընեն.
ինչպէս են պողտանէ զսպանակները, փականք-
ները, կայլն: (Գայլին հրացաններն ալ սեղ-
մուած կաղերու առաձգական զօրութեան վրայ
հիմնեալ են: (Գալարիկը կ'ապացուցանեն
մեզ թէ կաղերը մարմին մը վեր հանելու և օ-
գին մէջ բարձրացընելու յատկութիւնն ունին:

Գեւ քիչ ժամանակ է, որ շողիով բա-
նող մեքենաները կաղերով և փոշիով գործա-
ծել հնարուեցաւ, որ առաջինն պարզ և տըն-
տեսական է. սակայն խիստ վտանգաւոր ըլլալուն
դեռ այնքան չէ տարածուած: Ս'երջապէս ո՞վ
չձանչէր ջրի և հողմոց ուժովը գործածուած այն
անհամար մեքենաներն. ինչպէս են աղօրիք, նա-
ւուց հանգերձանքը, ջրային մամուլները, կայլն:
Մարդեւ պրանկելն ու զարմանալի են օգին և

ընդհանուր անհամար ծառայություններն, և մասնաճյուղի խիստ հետաքրքրական, և օգտակար խոսքն անցնում է:

Մարգարիտ իւր պիտոյից համեմատ քիչ շատ գործածած բնութեան այս անկենդան զբոսովեանց վրայ այս համառօտ տեսութիւնն ընկնէ յետոյ՝ յառաջ բերելով յիշեալ ուժերով շարժման մէջ դրուած մեքենաները, որոնց շարժման մէջ մասն ունին նաեւ անասունք և մարդ: Արդարեւ անմեկնելի են մեքենային գործերը զանազան նկատմամբ. ինչպէս՝ զբոսովեան, ճշգրտութեան և ճարտարութեան կողմանէ:

Մեքենային սեղանակաւութեանց զանազանութիւնն անվախձան է, ինչպէս կհաստատեն հետեւեալները:

Այս դարբնաց փող մեքենայ և հանքերու օդին երթեւեկութիւնը դիւրացնող օդափոխ գործիք: Պէշիքա՝ որուն հողը խիստ հարուստ է մանաւանդ հանքային ածուխի կողմանէ, իւր ստորերկրայ աշխատութիւնները դիւրացնելու համար զանազան միջոցներ ստեղծած է:

Քիչ մ'անդին գլանաւ ջրհան մը, որ մէկ վայրկեան մէջ 1500 անգամ կգտնայ. հոն կը տեսնուի ուժաշար մը, որ մեքենայից աշխատութեան ուժը կ'յայտեն: Ջրային մամուլ մը՝ պարաններու գործածութեան համար, որուն ուժը բաւ է մինչև 30 հարիւրամետր քառակուսի հաստ փայտերը խորտակելու, փշելու:

Տես սանդիտոնական մարծը, որ ոսկին մէկէն մինչև 1/2 հազարերորդ հազարամետրի չափ կը բարակցնէ, երբեմն ալ կրակ կտրած երկաթի կտորները կ'խորտակէ և ահագին մասերը կհանելցնէ. սակայն և այնպէս այս ամենազորաւոր անուորդը գործածելը խիստ դիւրին է, որովհետեւ տղուն ձեռքն անգամ կհնազանդի:

Ինչ հրաշքի է այն դնդասըն (թօրլու) շինող մեքենայն, որ վայրկեանի մը մէջ հազարներով կ'իմայի: Չարմանալի են նաեւ հարկածող, ծակող, ձեղքող, ակոյ շինող, կտրող և խարոյցող մեքենաները:

Արդարեւ հրաշքի է այսօր գործիքներու և մեքենայից զբոսովեանը, որոնցմով երկաթը կծակուի, կձեղքուի և կկտրի անհասառալի ճշգրտութեամբ: Ամեն մէկ մեքենայ իր տեսակին համեմատ կգործէ, որն վերէն վար չափաւորելով հանգարտ և զօրաւոր. որ մէկն երկաթէ գաւաղան մը կառնէ, և զանի նորածայր ակոյի մը տակ գարծնելով անհամար և խիստ պատուական պտուտակներ կ'իմայի: Վաճճի զարմանալի են թեւ մանող գործիքներն, որոնք երկաթէ ձողերը մալէ աւելի բարակ թելերու կը փոխեն: Ասոնք՝ որ այսչափ ահագին ուժով երկաթի խիստ խոշոր կտորներով զանազան կերպով կգործեն և ամենայն կանոնաւորութեամբ, խիստ ճիշդ և ճարտար են. ինչպէս՝ ասեղ, կարի մատնոց, երկաթեայ դրիչ, և այլն:

Ինքզինա այսօր բոլոր աղդաց առաջինն է մեքենայ և գործիք շինելու կողմանէ. և ահա շատ անգղիական ապրանքներ են. սակայն դիտութեան յառաջադիմութեան և յարատեւ աշխատութեան զօրութեամբ երեւելի հանդիսացան նաեւ փարիզ, Պէրլին և Ս. Իէննա:

Ինքզինա է նաեւ որ անուանի է իր ծովային ահագին փայտից մթերքներովը, ուր մեքենայք ամենամեծ ծաւերը բարակ տախտակի նման առանց աշխատութեան կկտրեն: Ամերիկա, ուր առատ են անտառք, անուանի է այս մասին. ունի զանազան անասն սղոցներ, որոնցմով փայտերն ամեն կարելի ձևերը կառնուին:

Արանդիլի են նաեւ այն մեքենաներն, որոնք ապակին հալեցնելէն յետոյ զանազան ձևեր կուտուն անոր, և որոնք պատեւ են Վաղդիոյ

աշխոյժ աղդին. նոյնպէս շարքադործութեան և հացագործութեան համար յատկացեալները. իսկ ինչ ըսենք այն գործիքին, որ մէկ վայրկեանի մէջ 35 կանգուն երկայնութիւն և մէկ ու կէս կանգուն լայնութեամբ թուղթ կշինէ: Ասոնց կ'աջորդեն այն զարմանալի մաշուկները, որոնց մարդս մէկ ծայրէն ձերմակ թուղթ տալով միւս ծայրէն կընդունի. բայց ինչպէս, չէ թէ դրածին նման դարձեալ ձերմակ, այլ երկու երեսունըն ալ տակալ՝ մանաւանդ խիստ շուտով: Այս մաշուկ, որ մէկ ժամու մէջ 20000 օրինակ կհանէ. ասոր գործն է տակը, իսկ գործաւորին կմնայ շարեւէ աշխատութիւնը. բայց տես որ ժամանակիս ճարտար մեքենագործներուն մտմտութիւնն է այնպիսի մեքենայ մը ստեղծել, որ գրաշարին գործողութիւնն ալ կատարել կարող ըլլայ և շարուածը վերստին ցրուէ: Չմոռնա՛ք յիշել նաեւ գաղղիական այն մեքենայն, որ դիրերը զարմանալի կերպով կ'իմայի և այնպիսի ճարտարութեամբ, որ ձեռքէ ելածէն աւելի մաքուր են: Ա' երջապէս՝ մեքենագործութեան այն անհամար պտուղներն ինչպէս մի առ մի յառաջ բերենք, ինչպէս հաշուենք այն հազարումէկ փոքրիկ մեքենաներն, ինչպէս են տղայոց խաղալիքները, արուեստական ծաղիկները, նամակի պահարանները, ոսկրէ, փղոսկրէ, տօսակէ և ուրիշ նիւթերէ բաղադրեալ զանազան պիտոյքները շինողները: Ահա մեքենայ մ'ալ, որ շատ և շաքարը նախ իրար կխառնէ, յետոյ կկտրէ և ետքը կշռելով թուղթերու մէջ կխառնէ. և այս գործողութիւններն ալ հազիւ ձեռք երկնցնելու և հետզհետէ առնելու չափ կտեսնեն:

Ամայ հիմա քիչ մ'ալ երկրագործութեան վերաբերեալ մեքենայից վրայ խօսիլ:

Ինքզինական երջանիկ դիւտն եղող Միւլ—Շենին այսինքն բամբակն ոլորող գործիքը բնական տարի յառաջ միայն Ինքզինոյ մէջ կգրտնուէր. իսկ այսօր Վաղդիա ալ ունի: Այս մեքենային կատարած գործողութեանը վրայ գաղափար մը տալու համար եթէ ըսենք որ 150 տրամ բամբակով 150000 կանգուն երկայնութիւն ունեցող թել կշինէ, անշուշտ ընթերցողն ալ մեղէն հետ պիտի զարմանայ. բայց չպիտի ապշինք սովորելով որ այսօր այս երկայնութիւնը մէկ քանի պատիկ կը զածէ, ինչպէս ի Վաղդիա, ուր 150 տրամ բամբակով մինչև 600000 կանգուն երկայնութիւն ունեցող թել կշինուի: Բայց չնայելով խօսելու համար անգղիական Միւլձենինները աւելի երեւելի են այս մասին, որովհետեւ անոնք ևս վերջին կատարելութեան հասած են, զի այսօր յԱնգլիա 150 տրամ բամբակով 3,105,600 կանգուն երկայնութեամբ թել կշինուի. ուսկից կմնայ հետեւի թել 7 ու կէս հօխայ բամբակով երկրագնդի շրջապատ մը կմնայ շինուիլ. ահա Մանէսթերն է, որ կը գործէ այս թելերը: Ինքզինացի գործաւորը տարին 20,000,000 ձախարակ կգործեն, իսկ գաղղիայիք հազիւ 5000000:

Բամբակ ոլորող մեքենաներէն յետոյ կուգան հիւսողները. անոնք ալ առաջիններուն նման կատարելագործեալ են, և գարձեալ անգղիացիք երեւելի են այս մասին:

Բուրդի աշխատութիւնն ալ, որ բամբակինէն աւելի դժուար է, ունի իր ամեն տեսակ գործողութեանց յատուկ գործիքներ. ինչպէս՝ զատելու, մաքրելու, ծեծելու, գլելու, և այլն: Վաղդիա գործողութիւնը ի գործ կգրուի չուխայի համար յատկացեալ բուրդին. իսկ զանազան կրտաւեղէններ շինելու համար գործածուած բուրդը միայն կանտրուի: Վաղդիա երեւելի է բուրդը ամտարելու համար յատկացուցած գործիքն:

Բուրդ, ինչպէս է Վաղդիոյ Ռէյնի գործարանին մէջ սանտրուած բուրդը, որ մինչև անգամ Ինքզինական ծախու կառնէ: Բուրդին թելերն որչափ ալ դիւրաբեկ ըլլան՝ կմնան հիւսուիլ ի շրջանորհ մեքենական յառաջադիմութեան, որով յատուկ մեքենաներ ստեղծուած են:

Արդարեւ հրաշքի չէ՞ն այն մեքենաներն, որ զանազան կերպով կգործեն. գոյնզգոյն կրտաւեղէններ կշինեն, բամբակն ու բուրդը իրար կխառնեն անմեկնելի ներդաշնակութեամբ, ու մանց մէկ երեսն ուղիղ, միւս երեսն թաւիչեալ, մուշտակեալ, թաւամալ, և այլն: Հետաքրքրական է տեսնել նաեւ այսպիսի կտաւեւրու վրայ գծուած պատկերները շինող հրաշքի մեքենաները:

Ա' ուշ ու կանկի. ասոնք ալ մեքենայով կգործուին, որ կակուի նախ ջրով կակղեցընելով. այս գործողութիւնը կկատարուի այսօր Խլշանիոյ մէջ խիստ կատարելութեամբ ի շրջանորհ Պ. Էնրէի. յետոյ կ'աջորդեն ուսումը ծեծել և սանտրել:

Պէշիքա կպարծի իւր ծեծող գործիքովը, և Ինքզինոյ սանտրելովը: Ա' ուշը ոլորող գործիքը հնարողն է Պ. Պիլիւ տը Ժիւառ գաղղիացին, զոր կատարելագործեցին անգղիացիք. որովհետեւ Ինքզինոյ 1 խոս անուն քաղաքն է, ուր մինչև 500 աստիճան բարակ կոլորուի՝ այսինքն 150 տրամ վաշով 750,000 կանգուն երկայնութիւն:

Շարունակել

ԵՅԼԵԵԵԼԻՔ

ԳՅԱԴԻՒՅ: Փարիզ դանուոյ ճարտնական դեսպաններն, որոնց վրայ բաւական տեղեկութիւն տուինք անցեալ շաբաթ, Փարիզի բնակչաց օրական հետաքրքրութեան առիթ եղած են: Այս անգամ յարմար կսեպեմք սոյն երեւելի օտարականաց վրայ հետեւեալ ծանօթութիւններն ալ տալ: Վիսարինին խաւայի նման է. բաղադրութիւնն է սե կաշի կամ հիւսուած յարգ, մէջը դեղին պղինձով դոյուած (խափլամա). գլխարկին ձևէն կհասկցուի թէ հազիւ գլուխին դրուած է. բայց վար չիյնալու համար տղու մը թելի հաստութեամբ ոլորած կտաւով կապուած են՝ արանքին ետեւէն ու առջեւէն անցնելով և շրթանց տակ միաւորելով: Արդարեւ անուրանալի են այս տեսակ գլխարկի մը օգուտները մօտաւանդ արեւի և անձրեւի ատեն: Ինքզինաւորապէս կարճահասակ են. նիհար, դեղնագոյն, երեսներուն ոսկորները դուրս ելած. բերանն ինն մեծ. մաղերին գեղեցիկ՝ սե և ոլորած ձախտանուն վրայ կապուած. աչքերնին փայլուն և աշխոյժ: Հագուստնին այնքան աչքի զարնելու արժանի չէ. միայն առաջին դեսպանը կապուտակագոյն մետաքսեայ կերպաս հագած է, իսկ միւսներն՝ սե: Պղտիկ երեսով կօշիկ, լայն դուլպա, որոնց ետեւի կողմը կըր նշան մը կայ, որ աշխուականութիւն կ'յայտեն եղիւր ըստ ճարտնական սովորութեան: Հագած են շուէր. մէջքերնին ցփփի (շալ). վրաներնուն վերարկու (ճիւպլէ):

Մարմնիւն վախձանող ճարտնական օտարականին հանգէնն ալ հետեւեալ կերպով կատարուէր է:

Մարմնը Մարմնից Սեն—Իէր անուն գերեզմանատան մէջ դրուէր է: Հանգուցելոյն ետեւէն միայն իր ընկերները կերթային: Հանգուցեալն որոշեալ տեղը հանգստացնելէն յետոյ

տոյ՝ մեծկակ աման մը կրակով լեցուն գերեզմանին գլխոյն կողմը դրած, ամեն մէկը առջին ծունկն չորած կարծառ աղօթք մ'ընելէ յետոյ կտոր մը խունկ կնետեն կրակին մէջ և կմեկնին լուս և տխուր, հոն ձգելով իրենց թշուառ ընկերն, որ Ղաբոնի երեւելի ընտանիքներէն է եղեր:

Եւս օտարականներն ամսոյ մը չափ ժամանակ պիտի կենան Փարիզի մէջ. բայց այս կարծառե ժամանակին համար 5,000,000 ֆրանք՝ 25,000,000 զուռ ծախք ընելու հրամայն է եղեր: Իսկ բոլոր ծամբորդութեան համար՝ 33,000,000 ֆրանք՝ 165,000,000 զուռ:

— Գաղղից այգեգործներէն մէկը բազմաթիւ փորձերով կհաստատէ թէ խաղողն իր թարմութեամբը (թազէ) բոլոր ձմեռ պահելու համար հետեւեալ միջոցն ի գործ դնելու է, որ խիստ նպարդ է:

Ողկուղին (սալերմ) կ'ովը ձուր մեծ ու թիւն ունեցող խնձորի մը մէջ խոթել՝ չորս կողմը չոր յարդի մէջ առնելով. և ժամանակ ժամանակ դարձնել:

— Սիւնկադիր մը կ'այսպէս թէ բոլոր երկրաշնորհ փայտերն 6,000,000 կենդինար խաչէ կգործածուի, որուն մէջէն 4,000,000ը միայն յԱւրոպա: Բնէն աւելի գործածողն է փոքր Օւլիգերիա, 360,000 կենդինար՝ որ ըսել է մարդ գլուխ 12 լիտր կամ 2350 տրամ: Հոլանտա իր 2,500,000 բնակչոքը բոլոր Գաղղից գործածածին չափ կգործածէ. իսկ Գաղղիա և Պէլճիքա ամեն մարդ 10 լիտր կամ 1500 տրամ: Բնգղից մէջ 309,000 կենդինար:

— Կարգէ դուրս կանխահատութիւն մը: Կէլըրի (սահման Գաղղից. բնակիչ 17000) աքթունի ձուլարանն աշխատողներէն մէկուն կինը զաւակ մը ծներ է, որ կատարեալ մարդու նման ամբողջ երեսուն և երկու ակոյս ունի եղեր:

— Պարսկաստանի մէջ գանուած մահապիժ օձէն վերաւորողներուն հետեւեալ դարմանն ընելը կհարգանք Գաղղից լսողական օրագրաց մէջ:

Սիրաւորեալն անմիջապէս մածուն կուտէ. յետոյ չուանով կախուած փայտի մը վրայ նստեցնելով փայտը կգարձնեն, մինչև որ հիւանդին սիրտը խառնուելով մօրած իյնայ:

Անգլիա: Բնեցալ ամիս 78 տարեկան պատուաւոր աշնուական մը մեռեր է հոս: Եւս մարդը Տրոնշէնի մէջ ունեցած տանը մէջ և ոչ մէկը կրնգուներ, և գրեթէ անհաճոյ տեսք մ'ունէր տունը: Տանը սենեակներէն մէկուն մէջ ապակիէ շինուած դադաղ մը կար, որ դրուած էր զմուտեալ կին մը չորս կողմը ծաղկներով պատեալ, գործնք ժամանակ ժամանակ կ'փոխէր:

Եւս մարդուն ընտանիքէն մէկը բաւական մեծ գումար մը կտակած էր իրեն, և որուն շահն ստանալու իրաւունք ունէր քանի որ իւր կինը երկրիս վրայ մնայ: Ուստի այս իրաւունքէն չզրկուելու համար կինը երբեք չէր կապահար թէպէտ քսան տարիէ ի վեր մեռած էր:

Կտակին ժառանգորդները կնոջը մեռնելէն ետքը շատ աշխատեցին այս գործին անիրաւութիւնը հաստատել և իրենց իրաւունքը ձեռք բերել, բայց անգղիական ատենան իրաւացի կը դրանէր և իրաւունքը տեղը չէր տանէր:

Օարմանալի դէպք:

— Բնգղիցի վիճակագիր մը կ'այսպէս թէ Բուստրից մէջ տարին 500,000 կենդինար թուղթ կգործածուի: Գերմանից մէջ 1,000,000: Գաղղից մէջ 5,000,000: Բնգղից մէջ 15,000,000: Բնգղիցի մէջ 20,000,000:

Ուրիշ զանազան քաղաքներու մէջ ընդամենը 10,000,000:

Եւս հաշուէն կհասկցուի որ բոլոր աշխարհիս մէջ ընդամենը 51,500,000 կենդինար կամ 2,266,000,000 հօսայ թուղթ կգործածուի:

ՆՈՒՆՈՒՅՄՈՒՆՆԵՐ

ԳԱՂՏՆԻՔ ՓՍԻԶՈՒ: Թատերգութիւն ի հինգ արարուածս և ի մետասան պատկերս՝ յԱօթէն Սիւն: Գին 2 ֆրանք 50 սանթիմ:

— ԱՆՃԵԼՕ: Թատերգութիւն Սիւնի մը: Ի թարգմանէն Նուրիեալ առ մեծարդոյ Թագուոր աղա Յակոբեան:

— ՀԱՍՊԱՔԱՍԱՂԱՅԻԼ: Տղոց համար թատերական խաղ մը: Երկրորդ տպագրութիւն: Գին 50 սանթիմ:

Բնտիր թարգմանութիւնը զմիւսեւիցի ուսումնական և լեզուագէտ երիտասարդ և մեր սիրելի բարեկամ Հայկ Յակոբ Եղայի Տէտեան, որ քանի մ'ամիսէ ի վեր Փարիզ կգտնուի առեւտրական գործոց պատճառաւ:

Մեծարդոյ թարգմանէն աշխոյժ բնաւորութեանը, մտաւորական տաղանդին և լեզուագիտութեանը նայելով՝ որովհետեւ իր մայրենի լեզուէն զատ գիտէ գաղղիարէն, անգղիարէն, յունարէն, գերմաներէն և տաճկերէն. յիշեալ աշխատութիւնները բաւական չնք համարիր՝ այլ յոյժ կփափաքէր որ ուրիշ գործեր ալ ի լոյս հանելու շնորհ ընէ յօգուտ աղգալին յառաջագիւծութեան, որուն ի սրտէ կցանկայ մեր ազնիւ բարեկամն ալ:

Եւելորդ կհամարիմք ծանուցանել յարգոյ Հասարակութեան թէ յիշեալ պատուական թարգմանութիւնները արժանի են ընթերցման՝ իրենց լեզուին ու ոճոյն մաքրութեան և նիւթոց ընտրութեան սիրելի հանգամանքներովը:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԵՒ ՊԱՐՏՔ:

ԳԼՍՏԻՍԵԼԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ:

Եւս երկու բնտիր մատենիկները թէոգորեան գերապատիւ Սարգիս վարդապետ աղգասէր Հօր շարագրութիւններն են: Եւելորդ է ըսել թէ որչափ մեծ ընդունելութեան արժանի և օգտակար են Եղիս: Գեղեցիկ դասեր են իրաւանց ու պարտոց և դաստիարակութեան համար, որոնց ծանալմանն ու ուսմանը խիստ մեծ կարօտութիւն ունիմք: Տպագրութիւնը մաքուր, լեզուն թէ և ոչ աշխարհիկ, բայց պարզ ու վսեմ և աշխարհիկ լեզուէն դիւրհասկանալի դրարաւ է: Գիրք կարգալու և անոնցմէ օգուտ քաղելու փափաքող յարգոյ աղգայինները մեծաւ վստահութեամբ կհրաւիրեմք որ յիշեալ գիրքերէն մէկմէկ հատ ստանան: Եղգային վարժարանաց պատուարժան դասատուաց ալ ուշադրութիւնը կհրաւիրեմք այս գիրքերուն վրայ, որոնցմով ուսանողը անտարակոյս թէ օգտակար նիւթերով վրայ տեղեկութիւն ստանալու և թէ պարզ ու վսեմ դրաբառ մը սովորելու տրամադրութիւն կունենան:

Հնգական զուռի կծախուին գրաւաճառաց խանութները ինչպէս նաև Հանդիսիս գրատունը: Բոլորից կը աղկանայ 150 երեսէ, իսկ երկրորդը՝ 170. Կարծեմք գինն ալ աժան է ուրիշ խել մը տեղադրելու հետ բաղդատմամբ, որ քիչ ժամանակ յառաջ տեսնուեցան հայ գրականութեան ասպարէզին մէջ:

ՊԵՐՍԵՍԵՆ ԹԻՉԵՆԻԿ: Եւս հնգետասանորեայ թերթը, որ խմբագրին բացակայութեանը պատճառաւ դադարած էր երկար ատենէ ի վեր, գարձեալ ամեն ամսոյ 8 ին ու 22 ին հրատարակիլ սկսած է:

Սիւնից անց շրջանին գինն է մէկ արծաթ մէծիտիյէ կանխիկ: Խմբագրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն ուղղելի՝ մեծ նոր խանի վերի դուռը թիւ 2 սենեակը:

ՊԱՏԿԵՐ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԼԵՒՈՒՆ ՎԵՏԵՐՈՐԴ՝ ՎԵՐԶԵԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՀԱՅՈՑ: Մեր այս վերջին տարաբաղդ թագաւորին՝ որ Փարիզի մօտ Կեղեցիկներաց վանքին Կեղեցիկոյն դամբարանը կհանգչէ, գերեզմանին և մարմնոյն պատկերը խիստ գեղեցիկ դժագրութեամբ և տպագրութեամբ կծախուի Հանդիսիս գրատունը: Գին 7 զուռ: Բաջայոյս եմք որ այս պատկերն իր ԿԱՐԵՌՈՒԹԵԱՄԲԸ, գեղեցիկ դժագրութեամբ ու միանգամայն աժանութեամբ յարգոյ տղգալիններէն ջերմ ընդունելութիւն մը կգտնէ և ամեն ՀԱՅ կիւլթայ հատ մը ստանալ:

ԼԸ ՄՕՍՏ ԻԼԼԻՒՍԹՐԵ: Գաղղիարէն պատկերազարդ լրագիր մ'է, որ կհրատարակուի ի Փարիզ խմբագրութեամբ երեւելի դրագիտաց, և բազմաթիւ բաժանորդներ ունի Աւրոպայի ամեն կողմը: Հաշկաւոր է իւր բովանդակութեանց ընտրութեանն ու պատուականութեանը կողմանէ: Եւս լրագրին 1857 էն մինչև 1863 տարւոյն վերջը հրատարակուած թերթերն վեցամսեայ կաղմուած են իւրաքանչիւրն 500 պատկերով զարդարեալ և 500 ի չափ երեսէ բաղկացեալ. իսկ զիրքը մեր հաշկալ լրագրէն քիչ պղտիկ:

Կծախուի Հանդիսիս գրատունը խիստ աժան գինով, որ զարմանք կպատճառէ հայ ընթերցասիրաց:

ՊՈՒՆՈՒՆ ԵՒ ԵՒՆԻՍԻՍԻՍ ԽԱՆԻ ՎԵՐՆԱՅԱՐԵԼԹԻՒ 3 գրատուննիս կծախուին հետեւեալները.

Կիլիկից անցեալ տարուան թիւերը ամբողջ կաղմուած՝ ի գին 20 զուռ:

Դաստիարակութիւն երկհատոր. 20 զուռ:

Մատենադարան ժողովրդեան. 2 զուռ:

Հաւաքածոյ Հայկական Ընտանոց, 8 զուռ:

Կեկտարինէ. 3 զուռ:

Սարք Տեառն. հայերէն և գաղղիարէնով հայերէն ի պէտս աղգային գալորոցաց. գին 30 զուռ:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՔ

ՎԱՆ. Միլիտիկ Աղա Տ. Առովմեան:
ՊՐՈՒՍՏ. Թէոփիլ Աղա Բայլճեան:
ԿԱՐԵՆ. Տ. Գրիգոր Տ. Միլիտար:
ԻԶՄԻՐ. Աղա աղա Դոնճեան:
ՏՐԱԿԱՐԵՆ. Խաչատուր Աղա Իլմասեան:
ԿԵՅԿԻ. Խաչատուր Աղա Մանուկեան:
ՊԱՐՏԻՉԱԿ. Թորոս Աղա Միլիտար:
ԲԵՐԱՍՏ. Գեորգ Աղա ի. Մաղմանեան:
ԹՈԳԱՐ. Գեորգ Աղա Սէֆէրեան:
ԱՏԱՆԱ. Նազարէթ Աղա Շահպաղեան:
ԱՏԱՐԱՆԱՐ. Մ. Յակոբ Աղա Տ. Գրիգորեան:
ԵՐՈՒՍԱԿԵՐ. Եսայի վարդապետ:
ՄԱՆՉԵՍԹԵՐ. Յովհաննէս Աղա Գափաւմաճեան:
ՊԱՐԱՎԱՆԱ. Գրիգոր աղա Նահապետեան:
ՓԱՐԻԶ. Պողոս աղա Արփաճեան:
ԻԶՆԱՒԻՏ. Մէլքոն, վ. աղա Տէր Արիտաքեան:
ԿԱԼԿԱՐԱ. Յովհաննէս աղա Ալգալեան:
ԱԳԵԿԱՍՏԵՐԻԱ. Դաւիթ աղա Յակոբեան:

ԽՄԲԱԳԻՐ	ՏՆՈՐԻՆ
Մ. Բ. Ինքիճեան	Հ. Ս. Եւստիմեան
ԻՏՊ. Թ. Տիմ. ԻՏՏԵՆԵԱՆ Կ. Պ. ԲԵՐԵՃԻ ԽԱՆ	